

U z n e s e n i e

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ A.**, bývajúcej v N., **2/ Ľ.**, bývajúceho v N., oboch zastúpených JUDr. S., advokátom so sídlom v N., proti žalovaným **1/ S.**, so sídlom v B., **2/ Z.**, bývajúcej v N., **o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti**, vedenej na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 14 C 78/2000, na dovolanie žalobcov 1/ a 2/ proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 20. februára 2007 sp. zn. 7 Co 91/2006, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre z 20. februára 2007 sp. zn. 7 Co 91/2006 **z r u š u j e** a vec vracia Krajskému súdu v Nitre na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Nitra rozsudkom z 25. januára 2006 č.k. 14 C 78/2000-283 určil, že do dedičstva po Ľ., ktorý zomrel X., patrí polovica nehnuteľnosti, ktorá sa nachádza v katastrálnom území Nitra a je označená v geometrickom pláne č. X. z 31. júla 2004 ako novovytvorená parcela č. X. – orná pôda vo výmere X. m². Zároveň určil, že druhá polovica uvedenej nehnuteľnosti patrí do dedičstva po H., ktorá zomrela X.. Rozhodol tiež o trovách konania. Výrok vo veci samej odôvodnil tým, že právní predchodcovia žalobcov 1/ a 2/ Ľ. a manželka H. nadobudli vlastnícke právo k uvedenej parcele právnym titulom vydržania. Vychádzal z toho, že manželom A. a J. bol v rámci prvej pozemkovej reformy po skončení majetku pôvodného vlastníka A. pridelený na základe prídelovej listiny Štátneho pozemkového úradu v Prahe z 15. augusta 1925 pozemok v katastrálnom území Nitra vedený ako parcela č. X. – roľa o výmere X. m², za ktorý zaplatili prídelovú cenu. Pridelený pozemok A. a J. užívali až do roku 1943, kedy s Ľ. a H. uzavreli (5. apríla 1943) kúpnu zmluvu, predmetom ktorej boli okrem uvedenej parcely aj iné nehnuteľnosti. Na základe tejto kúpnej zmluvy bolo zapísané vlastníctvo Ľ. a manželky H. do pozemkovej knihy, avšak okrem spornej parcely. Ľ. a manželka H. predmetnú parcelu užívali až do roku 1951, kedy vstúpili do družstva a odovzdali ju do užívania J.. Súd prvého stupňa dospel k záveru, že v uzatvorení kúpnej zmluvy z roku 1943 treba vidieť skutočnosť, z ktorej Ľ.

a manželka H. vyvodzovali ich vnútorné presvedčenie, že sa stali vlastníckmi spornej nehnuteľnosti. Vydržacia doba im v zmysle Občianskeho zákonníka č. 141/1950 Zb. začala plynúť 5. apríla 1943 a uplynula 31. decembra 1960 a nebola ničím prerušená, ani užívaním pozemku J.. Rovnako skutočnosť, že sporná nehnuteľnosť bola v roku 1957 zapísaná v pozemkovej knihe ako vlastníctvo štátu nenarušila držbu právnych predchodcov žalobcov, lebo v konaní nebolo preukázané, že by sa o tejto skutočnosti (nadobudnutí vlastníctva štátom) vôbec dozvedeli. Žalobcovia 1/ a 2/ preukázali naliehavý právny záujem na požadovanom určení (§ 80 písm. c/ O.s.p.), keďže v prípade vyhovenia ich žalobe môže byť predmetná nehnuteľnosť prejednaná ako dedičstvo po ich právnych predchodcoch. O náhrade trov konania rozhodol súd prvého stupňa s poukazom na § 142 ods. 1 O.s.p. a § 148 ods. 1 O.s.p.

Na odvolanie žalovaných 1/ a 2/ Krajský súd v Nitre rozsudkom z 20. februára 2007 sp. zn. 7 Co 91/2006 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol; rozhodol tiež o trovách konania. V odôvodnení uviedol, že po prejednaní veci na odvolacom pojednávaní podľa § 214 ods. 1 O.s.p. dospel k záveru, že odvolanie je dôvodné, lebo súd prvého stupňa síce správne zistil skutkový stav, ale vec po právnej stránke neposúdil správne. Žalobcovia v žalobe tvrdili, že z pôvodnej pozemkovoknižnej vložky č. X. vedenej pre katastrálne územie Nitra, v ktorej bola zapísaná parcela č. X., bola odčlenená parcela č. X. – roľa vo výmere X. m² a pridelená J. a manželke A., ktorí ju v roku 1943 predali Ľ. a H.. V uvedenej vložke je vyznačená poznámka o zabratí majetku podľa zákona č. 215/1919 Zb. o zabratí veľkého majetku pozemkového (tzv. záborový zákon). Uvedená poznámka však nemala právne účinky prechodu vlastníctva na štát, ako to nesprávne tvrdili žalobcovia. Pokiaľ došlo k „záboru“ majetku, štát nenadobudol jeho vlastníctvo, ale iba právo prevziať a prideliť ho do užívania, pričom podrobnejší postup preberania tohto majetku štátom upravoval zákon č. 329/1920 Zb. o prevzatí a náhrade za zabraný majetok pozemkový (tzv. náhradový zákon). Účinky prechodu vlastníctva na štát nemala sama o sebe ani poznámka zamýšľaného prevzatia. Keďže nedošlo k prechodu vlastníctva na štát, štát nemohol previesť vlastníctvo parcely č. X. na manželov A. a J.. K prechodu vlastníctva A. na štát došlo až v roku 1957 (viď zápis v pozemkovej knihe Čd X/1957). Pokiaľ by bol bývalý pozemkový úrad pridelil spornú parcelu A. a J., bol by vykonaný vklad vlastníckeho práva v prospech menovaných prídelcov; k tomu ale v prejednávannej veci nedošlo. Prídel pôdy A. a J. nebol v konaní ničím preukázaný. Listina – prídel Štátneho pozemkového úradu v Prahe je len technickým spracovaním rozdelenia užívania pôdy, nie je však rozhodnutím kompetentného

štátneho orgánu, a teda nemohla byť ani právnym titulom pre založenie vlastníckeho práva. Keďže A. a J. nenadobudli spornú nehnuteľnosť do vlastníctva, nemohli ju ani neskôr predať Ľ. a manželka H.. A. a J., ale ani Ľ. a H. neboli nikdy zapísaní do pozemkovej knihy ako vlastníci spornej nehnuteľnosti. I keď Ľ. a H. napriek tomu užívali spornú parcelu od roku 1943, nenadobudli jej vlastníctvo právnym titulom vydržania v zmysle zákona č. 141/1950 Zb., lebo nespĺnili podmienky vydržania (predovšetkým pokiaľ ide o ich dobromyseľnú a nepretržitú desaťročnú vydržaciú dobu). Ľ. a H. od roku 1943 (kedy bol povolený zápis do pozemkovej knihy len vo vzťahu k iným nehnuteľnostiam, nie však vo vzťahu k spornej parcele) mali vedomosť, že nie sú vlastníkami spornej parcely, a preto nemohli byť dobromyseľní v tom, že im vlastnícky patrí. Dobromyseľnosť právnych predchodcov žalobcov 1/ a 2/ bola narušená touto objektívnou skutočnosťou, ktorá v nich musela objektívne vyvolať pochybnosti o ich vlastníckom práve. Pokiaľ Ľ. a H. napriek tomu spornú nehnuteľnosť užívali, nie sú s tým spojené žiadne právne následky v zmysle nadobudnutia vlastníckeho práva vydržaním, pretože do roku 1950 sa vyžadovala 32-ročná držba nehnuteľnosti, čo právní predchodcovia žalobcov 1/ a 2/ nespĺnili, a po roku 1950 10-ročná vydržacia doba, počas plynutia ktorej sa vyžadovala dobromyseľná držba. Žalobcovia nepreukázali, že ich rodičia užívali spornú parcelu do roku 1951, kedy ju vniesli do J.. Ich nepreukázané tvrdenie je spochybnené zápisom do pozemkovoknižnej vložky č. X. z roku 1957, v zmysle ktorého spornú parcelu nadobudol do vlastníctva štát na základe konfiškácie majetku bývalého vlastníka A. podľa nariadenia SNR č. 104/1945 Zb. Zo všetkých týchto dôvodov odvolací súd rozsudok súdu prvého stupňa založený na nesprávnom právnom posúdení veci zmenil (§ 220 O.s.p.) tak, že neopodstatnenú žalobu zamietol. V súvislosti so zmenou napadnutého rozhodnutia odvolací súd rozhodoval o trovách prvostupňového aj odvolacieho konania (§ 224 ods. 2 a § 142 ods. 1 O.s.p.).

Uvedený rozsudok odvolacieho súdu napadli dovolaním žalobcovia 1/ a 2/. Žiadali ho v celom rozsahu zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie. Uviedli, že odvolací založil svoje rozhodnutie na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Za nesprávny označili záver odvolacieho súdu, že nepreukázali nadobudnutie vlastníckeho práva k sporným nehnuteľnostiam ich právnymi predchodcami právnym titulom vydržania v zmysle zákona č. 141/1950 Zb. Uvedený záver odvolacieho súdu je v rozpore s ustanoveniami § 115 a 116 tohto zákona. Dovolatelia uviedli, že 2. augusta 1925 došlo vo vložke č. X. pozemkovej knihy pre katastrálne územie Nitra k zápisu o vykonaní „záboru“ podľa § 16 záborového zákona a o zámere Štátneho pozemkového úradu prevziať zabraté

nehnutelnosti. To podľa dovolateľov znamená, že aj parcela č. X. sa zo zákona stala vlastníctvom štátu. Štát preto so spornou parcelou mohol disponovať (nesprávny je opačný názor odvolacieho súdu) a prideliť ju do vlastníctva J. a A.. Títo sú ako nadobúdatelia uvedení v konečnom prídelovom pláne pod poradovým číslom X. a tiež v prídele štátneho pozemkového úradu v Prahe. Za prídel im bola určená prídelová cena, ktorú uhradili. Konečné rozhodnutie pozemkového úradu, na ktorom bola schvaľovacia doložka a ktoré má rovnaké právne účinky ako zápis vlastníckeho práva v pozemkovej knihe, nepredložili iba z dôvodu, že sa im túto listinu pre časový odstup takmer 90 rokov nepodarilo nájsť. Všetky nimi predložené doklady získané zo štátnych archívov však jednoznačne dokazujú, že došlo nielen k „záboru“ majetku A., ale tiež k jeho nadobudnutiu štátom, následnému rozparcelovaniu a prideleniu prídelcom. J. a A. nemali dôvod nebyť dobromyseľní v tom, že im sporná parcela za vyššie uvedených okolností patrí ako ich vlastníctvo. Tieto pochybnosti nemali dôvod mať ani právni predchodcovia žalobcov 1/ a 2/. Skutkové a právne závery odvolacieho súdu sú v rozpore s tým, čo bolo preukázané výpoveďami svedkov A. a J., priamych účastníkov rozhodujúcich udalostí. Právny názor odvolacieho súdu zaujatý v napadnutom rozsudku je prekvapujúci tým viac, že sa prieči záverom, na ktorých spočíva rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 123/2004, ktorý bol publikovaný v časopise Zo súdnej praxe pod č. 44/2005, a v zmysle ktorého výmery a prídelové listiny boli a aj v súčasnosti sú dokladmi o vlastníctve prídelcov k prideleným nehnuteľnostiam a sú listinami spôsobilými pre zápis vlastníckeho práva do katastra. Uvedené listiny majú povahu administratívnych rozhodnutí, ktoré súd nie je mimo rámca správneho súdnictva oprávnený preskúmať. Vnesenie pozemkov do užívania J. rodičmi žalobcov 1/ a 2/, ktoré je preukázané vyhlásením z 8. septembra 1999 a výpoveďami svedkov A. a J., je podľa dovolateľov skutočnosťou, ktorá potvrdzuje dobromyseľnú držbu rodičov žalobcov 1/ a 2/ v rozhodnom období. Keďže vstup do J. a odovzdanie parcely do užívania J. nič nezmenili na tom, že ju užívali v dobrej viere, odvolací súd nemohol dospieť k záveru, že u nich nešlo o dobromyseľnú držbu. K zápisu ich vlastníctva do pozemkovej knihy zrejme nedošlo len preto, lebo predtým nebolo zapísané vlastníctvo štátu a potom J. a A. (to však samo o sebe nič neznamená, lebo na základe prídelových listín neboli zapísané mnohé iné osoby; pozemkové úrady sa o to nepostarali a tí, ktorým boli nehnuteľnosti pridelené, považovali zápis do pozemkovej knihy za nadbytočný). V závere dovolania zaujali názor, že dobromyseľnosť držby ich právnych predchodcov bola jednoznačne preukázaná; pokiaľ by aj vznikli nejaké pochybnosti o oprávnenosti držby, muselo by sa vychádzať z toho, že držba bola oprávnená (§ 145 zákona č. 141/1950 Zb.).

Žalovaný 1/ vo vyjadrení k dovolaniu označil rozsudok odvolacieho súdu za vecne správny a žiadal dovolanie zamietnuť.

Žalovaná 2/ sa k dovolaniu nevyjadрила.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods.1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), ktorí sú riadne zastúpení (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, proti ktorému je dovolanie prípustné (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a dospel k záveru, že tento rozsudok treba zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť skúmať, či napadnutý rozsudok nebol vydaný v konaní, postihnutom niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. (§ 242 ods. 1 O.s.p.), zaoberal sa dovolací súd otázkou, či konanie nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 O.s.p. O vadu tejto povahy ide vtedy, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Uvedené procesné vady neboli v dovolaní tvrdené a v dovolacom konaní ani nevyšli najavo.

Povinnosť dovolacieho súdu skúmať, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní zaťaženom procesnou vadou, nie je daná len vo vzťahu k procesným vadám

v zmysle § 237 O.s.p., ale tiež vo vzťahu k procesným vadám inej závažnej povahy (tzv. iným vadám), pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. So zreteľom na to dovolací súd skúmal, či v prejednávanej veci nedošlo k takejto procesnej vade (i keď dovolatelia jej existenciu nenamietali).

Súdy v danom prípade okrem iného riešili tiež otázku, či došlo k nadobudnutiu vlastníctva spornej nehnuteľnosti právnym titulom vydržania. V konaniach, v ktorých sa posudzuje splnenie podmienok vydržania, majú spravidla osobitný význam skutkové zistenia súdu v otázke dobromyseľnosti držiteľa. Dobrá viera držiteľa, ktorá je podložená jeho vôľou nakladať s vecou ako so svojou, vyjadruje totiž vnútorný (psychický) stav držiteľa, ktorý sám o sebe nemôže byť predmetom dokazovania. Vnútorné presvedčenie nadobúdateľa, že nekoná bezprávne a že si neprisvojuje cudziu vec, sa ale navonok prejavuje jeho konkrétnym správaním, a to už je spôsobilým predmetom dokazovania. So zreteľom na konkrétne skutkové okolnosti treba v týchto prípadoch vyriešiť otázku, či držiteľ pri bežnej (normálnej) opatrnosti, ktorú bolo možné vzhľadom na okolnosti a povahu daného prípadu od každého požadovať, nemal alebo nemohol mať dôvodné pochybnosti o tom, že mu vec patrí. Keďže dobrá viera zaniká v okamžiku, kedy sa držiteľ oboznámil so skutočnosťami, ktoré objektívne museli vyvolať pochybnosť o tom, že mu vec právom patrí, musí byť aj skutkový záver o nedostatku dobrej viery vždy dostatočne podložený adekvátnymi skutkovými zisteniami.

Na problematiku skutkových zistení súdu dovolací súd v danom prípade osobitne poukazuje preto, lebo vo všeobecnosti platí, že ak má odvolací súd v určitom konaní za to, že súd prvého stupňa dospel na základe vykonaných dôkazov k nesprávnym skutkovým zisteniam, musí dokazovanie v potrebnom rozsahu sám zopakovať (§ 213 ods. 2 O.s.p. v znení platnom v čase odvolacieho pojednávania).

Zo spisu vyplýva, že súd prvého stupňa, vychádzajúc z výsledkov ním vykonaného dokazovania založil svoje rozhodnutie na zisteniach skutkovej povahy, že právní predchodcovia žalobcov 1/ a 2/ spornú nehnuteľnosť užívali nerušene a po stanovenú dobu, pričom na základe vonkajších prejavov ich konkrétného dokazovaním preukázaného správania dospel k záveru, že so zreteľom na všetky okolnosti boli dobromyseľní a že spornú parcelu držali na základe ich vnútorného presvedčenia, že je predmetom ich vlastníctva. Súd prvého stupňa z tohto skutkového rámca právne vyvodil splnenie podmienok nadobudnutia vlastníctva právnym titulom vydržania.

I keď odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozsudku výslovne uviedol, že súd prvého stupňa v danom prípade správne zistil skutkový stav (ale ho nesprávne právne posúdil), z obsahu rozhodnutia odvolacieho súdu zreteľne vyplýva, že dospel k odlišným (opačným) skutkovým zisteniam než súd prvého stupňa (zistenia o tom, či niekto o určitej skutočnosti vedel alebo mohol vedieť a či a ako pod vplyvom tejto vedomosti alebo nevedomosti konal, sú bezpochyby zistenia skutkovej povahy). Odvolací súd totiž vychádzal z toho, že právni predchodcovia žalobcov 1/ a 2/ so zreteľom na všetky relevantné okolnosti mali vedieť, že sporná parcela nie je alebo nemôže byť predmetom ich vlastníctva a z tohto dôvodu neboli dobromyseľní, že im patrí. Odvolací súd z tohto (odlišného) skutkového rámca právne vyvodil nesplnenie podmienok nadobudnutia vlastníctva právnym titulom vydržania. Neuvedomil si pri tom ale dostatočne, že ak nie sú skutkové zistenia súdu prvého stupňa správne, treba v odvolacom konaní dokazovanie v potrebnom rozsahu zopakovať (§ 213 ods. 2 O.s.p. v uvedenom znení). Zo zápisnice z pojednávania pred odvolacím súdom 15. februára 2007 (č.l. 317 spisu) vyplýva, že odvolací súd dokazovanie v uvedenom zmysle nezopakoval. Podanie správy predsedom senátu o doterajšom priebehu konania, ktorá povinnosť vyplýva odvolaciemu súdu z § 215 O.s.p., nie je zopakovaním dokazovania (§ 122 O.s.p.). Potrebným zopakovaním dokazovania – vo vyššie označenom skutkovom rámci, ktorý bol na súde prvého stupňa zisťovaný v oveľa širšom rámci aj výpoveďami svedkov A., J., A., výsluchom znalca a ďalšími listinami – nie je ani „prečítanie listín“ na č.l. 8 (fotokópia kúpnej zmluvy z roku 1943), č.l. 10 (prídel štátneho pozemkového úradu v Prahe), č.l. 23 (výpis z pozemkovej knihy), č.l. 60 – 68 (geometrický plán z roku 1999, výpis z katastra, kópia z katastrálnej mapy, zápisnica z pojednávania, vyjadrenie žalovaného 1/) a č.l. 193 – 199 (znalecký posudok) na odvolacom pojednávaní. Zopakovaním dokazovania v potrebnom rozsahu nie je ani vyjadrenie sa jednotlivých účastníkov konania k veci na odvolacom pojednávaní. Z vyššie uvedeného vyplýva, že odvolací súd si v prejednávanej veci nezadovážil rovnocenný podklad pre odlišné hodnotenie dôkazov v zmysle § 132 O.s.p., a preto sú jeho skutkové a na ne nadväzujúce právne závery zatiaľ predčasné a dovolaciemu súdu neprislúcha v súčasnom štádiu konania oprávnenie posudzovať správnosť týchto záverov odvolacieho súdu.

Pokiaľ dovolatelia namietajú, že zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), treba uviesť, že právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Rozsudok odvolacieho súdu

nebolo možné v dovolacom konaní podrobiť prieskumu z hľadiska správnosti zaujatých právnych záverov, lebo skutkové zistenia odvolacieho súdu vyplývajúce zo spisu nedávajú (vzhľadom na už spomenutú tzv. inú vadu konania) pre toto posúdenie dostatočný podklad.

So zreteľom na to, že v konaní došlo k tzv. inej procesnej vade majúcej za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, zrušil Najvyšší súd Slovenskej republiky svojím uznesením (§ 243b ods. 4 O.s.p.) dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 11. decembra 2008

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková